

4. Николаева А. И. Стилевой подход в обучении игре на фортепиано / А. И. Николаева // Теория и методика обучения игре на фортепиано / Под ред. А. Г. Каузовой, А. И. Николаевой. – М.: ВЛАДОС, 2001. – С. 200-362.

5. Черкасов В. Ф. Музично-педагогічна освіта України на межі двох тисячоліть (1991-2010 рр.) / В. Ф. Черкасов. – Кіровоград: КДПУ, 2011. – 380 с.

6. Черкасов В. Ф. Становлення і розвиток музично-педагогічної освіти в Україні (1962-1991 рр.) / В. Ф. Черкасов. – Кіровоград, 2008. – 374 с.

7. Шикіринська О. А. Особливості художньої інтерпретації творів музичного мистецтва (художньо-естетичний аспект) / О. А. Шикіринська // Науковий вісник ПДПУ: збірник наук. праць. – Спецвипуск «Мистецька освіта: сучасний стан і перспективи розвитку». – Ч. II. – Одеса: ПДПУ, 2007. – С. 208-214.

8. Юник Д. Підготовленість як основа формування інструментально-виконавської надійності майбутніх учителів музики / Дмитро Юник // Рідна школа. – 2007. – № 3. – С. 50-52.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ВПРАВ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

УДК: 371

Долінський Б.Т.

У статті розглядаються конкретні ігрові моделі педагогічного процесу, пропонуються деякі вправи та ігри, які зарекомендували свою ефективність у процесі проведення практичної логопедичної роботи з молодшими школярами.

Ключові слова: молодші школярі, ігрові моделі, логопедичні ігри, корекція мовлення.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГРОВЫХ УПРАЖНЕНИЙ В ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ ПРАКТИКЕ

Б.Т.Долінський

В статье рассматриваются конкретные игровые модели педагогического процесса, предлагаются некоторые упражнения и игры, которые зарекомендовали свою эффективность в процессе проведения практической логопедической работы с младшими школьниками.

Ключевые слова: младшие школьники, игровые модели, логопедические игры, коррекция речи.

THE USAGE OF PLAY EXERCISES IN LOGOPEDIC PRACTICE

B. T. Dolinskiy

The article examines specific play models of educational process, some exercises and games, which proved their efficiency in the process of practical logopedic work with junior pupils are offered.

Key words: junior pupils, play models, speech therapy games, speech improvement.

В останні десятиліття постійно зростає інтерес до питань спеціальної педагогіки: логопедії, дефектології тощо, що зумовлено необхідністю вирішення проблеми профілактики та стабілізації дитячих патологій мовлення, координації рухів і т. ін.

Зазначимо, що науковцями розглядаються різноманітні аспекти логопедичної роботи з дітьми різного віку. Так, Ш.Амонашвілі розглядає особливості формування звуковимови молодших школярів і зауважує, що правильні навички слід формувати, одночасно поєднуючи розвиток написання та усного мовлення. Причому передумови писемного мовлення, на думку науковця, необхідно створювати в умовах усного мовлення [2].

Р.Креймер запропонував оригінальну спробу організувати процес засвоєння дітьми писемного мовлення як специфічної знакової діяльності. На його думку, головним чинником повноцінного розвитку писемного мовлення виступає словесна творчість, тобто ситуація, в якій дитина відчуває себе щирим творцем, автором текстів [2].

Як бачимо, науковці постійно звертаються до вирішення проблем розвитку мовлення дітей, оскільки мовлення – це складна функція і її розвиток залежить від багатьох факторів. Значну роль при цьому відіграє вміння педагога-логопеда допомогти дитині ліквідувати не лише недоліки вимови певних звуків, а й стабілізувати її психологічний стан. У цьому процесі, на нашу думку, важливе місце посідають ігрові форми навчання.

З огляду на зазначене метою статті, є розробка конкретних ефективних ігрових моделей педагогічного процесу й висвітлення одержаних результатів експериментальної роботи.

Системні результати логопедичних досліджень були одержані нами за останні два роки (2009-2001 рр.) у початкових класах загальноосвітніх шкіл м. Одеси. Загальна кількість обстежених молодших школярів складала 1168 осіб. Результати перевірки дітей, що мають вади вимови за 2011 р. виявили, що із 640 обстежених дітей 216 (тобто 33 %) мають вади вимови. Отже, відсоток дітей, що мають проблеми з вимовою, досить значний.

Одержані результати зумовили вибір об'єкта, предмета й мети дослідження. Об'єктом дослідження є ігровий процес у логопедичній роботі зі старшими дошкільниками, предметом – модель творчого педагогічного процесу, а також процедура діагностики його характеристик. Мета дослідження полягала в розробці конкретних ігрових моделей педагогічного процесу.

Цей підхід дозволив здійснити диференціацію дітей, що може бути використана для вдосконалення системи навчання майбутніх педагогів-логопедів, оскільки відомо, що філософський принцип спостережливості має на увазі підвищення ролі експерименту в науці й викладанні, тобто суті дослідної роботи в теорії. З огляду на це, нами, по-перше, пропонуються приклади ігрових логопедичних занять, що можуть стати в пригоді молодим спеціалістам-логопедам у процесі проведення практичної роботи в початковій школі з ліквідації дефектів мовлення дошкільників. По-друге, побудова конкретних педагогічних моделей процесу підготовки педагога до роботи з дітьми, що мають конкретні вади вимови, створює сприятливі умови для розв'язання багатьох теоретичних і практичних завдань спеціальної педагогіки.

Формування звукової вимови дитини ґрунтується на послідовному та поетапному відпрацюванні всіх звуків тієї мови, якою дитина мислить. Початок логопедичної роботи пов'язують з упровадженням у практику корекції саме тих звуків рідної мови, які характеризуються найбільшими фонематичними (артикуляційними) порушеннями. Наприклад, якщо мовою мислення дитини є українська, то до таких звуків належать приголосні звуки [ш], [р], або голосні [ш], [и].

Відпрацьовуючи чітку вимову всіх голосних і приголосних звуків, необхідно домагатися поступового засвоєння дитиною фонематичної системи рідної мови. Незважаючи на те, що у три-чотирирічному віці дитина, зазвичай, має вже сформовану артикуляційну базу майже всіх звуків, робота над ними продовжується для усвідомлення звукового боку мови. Така робота не лише допомагає формуванню правильної звуковимови, а й виховує вміння виокремлювати звуки зі слова, сприяє розвитку фонематичного чуття та звукового аналізу слова. Відчуття рухів та положення органів артикуляційного апарату (губ, язика тощо) поступово вдосконалюється, що допомагає дитині опанувати правильну артикуляцію звуків.

Під час роботи з молодшими школярами педагог повинен приділяти особливу увагу не лише корекції усного мовлення, але й правильному розвитку писемного мовлення, оскільки саме на цьому етапі дитина починає засвоювати ази орфографії, набуває каліграфічних навичок [3].

Р.Креймером виявлено основні труднощі, які відчувають школярі у процесі навчання письма. Зокрема, ним виокремлено такі з них: 1) труднощі в написанні літер (нестабільність графічних форм, неправильне зображення літер, відсутність звукових рухів на папері); 2) заміна близьких за акустикою, або артикуляційною ознакою, літер, пропуск літер у процесі письма, недописування слів, кількісні помилки у процесі написання літер; 3) дуже повільний темп письма.

Труднощі навчання письма можуть бути пов'язані з порушеннями зорового та фонематичного сприйняття [1]. Розвиток сприйняття легко реалізується в ігровій формі. Логопедична гра не лише розважає дитину, але й має навчальний характер.

Методи дослідження охоплювали різні види тестування [4, 5]. Задля валідності методики тестування результати порівнювалися з відповідними даними, одержаними за допомогою ігрових тестів та показниками успішності дитини. Розробка та використання ігрових тестів були реалізовані послідовно (див. схему 1).

На другому етапі дослідження із загальної групи дітей були сформовані підгрупи, де враховувалися відхилення у вимові критичної кількості звуків. Такі діти утворюють групу, яку ми визначили як групу «важких» дітей («важкі» діти, що мали вади лише артикуляційного характеру, а не психічного). Кількість «важких» дітей, у середньому, склала приблизно 14 % від загальної кількості дітей. Саме з цими дітьми і проводилася конкретна ігрова педагогічна робота з урахуванням їхніх індивідуальних можливостей.

Наведемо конкретні приклади ігрових тестів, що дозволили нам усунути означені вище труднощі ігровими методами. Зауважимо, що ми розробили понад 40 подібних ігрових тестів, які і сформували базу даних (2-й етап схеми 1).

Розвиток зорового сприйняття форм базується, наприклад, на конкретній грі, етапи якої можна класифікувати в такий спосіб:

1) З яких фігур намальовані прапорці? Розмалюй їх. Намалюй такі самі прапорці сам.

2) Чим схожі намальовані будинки? З яких фігур вони побудовані?

Розвиток фонематичного сприйняття дитини був ініційований нами за допомогою таких вправ:

1. Вправи на виявлення фонематичного сприйняття. Здійснення тонкого диференціювання подібних один до одного звуків: дзвінких і глухих; що сичать і свистять; тверді та м'які, з подібною артикуляцією. Ця вправа реалізується за допомогою такого ігрового прийому, як предметне лото – відібрати картинки на задані звуки. Крім цього, можна запропонувати дитині диктант з використанням певних літер – записати першу літеру таких слів, як «труба», «будинок», «дуб», «трамвай» тощо.

2. Вправи на виявлення вад звуків та літер з подальшим їх аналізом. Придумати слова або відібрати картинки, назва яких починається на певний звук. Наприклад, на звуки «із», але щоб після нього стояв би голосний звук «а». «Склеїти слово, тобто утворити виокремлене слово з окремих маленьких слів, наприклад, *кулякорзиначеревикооптикавелосипедмава*.

3. Вправи на порівняння слів. Виявлення орієнтацій на форму слова в ситуації, де порівняльна довжина слів протилежна порівняльній довжині предметів, позначених цими словами. Наприклад: «Давай будемо порівнювати з тобою слова. Я даю тобі назву двох слів, а ти повинен відповісти мені, яке з цих слів має більшу довжину, яке коротку, яке слово більше, яке менше...» Або: «Порівняй слова «хлопець» та «хлопчик». Яке з цих слів коротше? Чому?... Яке з двох слів довше: «удав» чи «черв'ячок»?... Порівняй слова «кіт» та «жит». Яке з цих слів довше і чому?... Яке слово довше: слово «хвилина» чи слово «час»? Чому?... Яке слово коротше: слово «хвіст» чи слово «хвостик»? Чому?... Яке слово більше: «миша» чи «мишка»?.. Яке слово коротше: «вусики» чи «вуса»?» і т. ін.

4. Вправи, що мають напрям на візуальне вживання конкретних літер. Вони спрямовані на запам'ятовування форми букви, співвідношення частин слова та його пропорцій. Дитині пропонується на аркуші білого паперу розкласти ниточку в такий спосіб, щоб утворилася певна літера (рядкова).

5. Вправи, які ми позначили як «чарівний будиночок». Мета таких вправ полягає у розвитку вміння дитини визначати послідовність літер у слові. Для цього потрібно використовувати прості предмети: плоский картонний будиночок з вирізаними віконцями і літери. Педагог прикріплює до дошки будиночок і в порожні віконця вписує на дошці в довільному порядку низку літер. Діти повинні визначити, які саме слова мешкають у цьому будиночку. За кожне правильно складене і записане під будиночком слово учень отримує ігровий жетон. Зразковим матеріалом служить намисто з літер.

6. Вправи типу «Допиши букву». Хід гри: педагог пропонує дітям дописати букви, включаючи певний елемент. Виграє той, хто записав більше букв з цим елементом. Особливу нагороду заслуговує той, хто зміг записати всі можливі букви, не залишивши на аркуші паперу жодного вільного елемента.

7. Вправи типу «Вігадай, хто я». Мета гри полягає у закріпленні навичок написання літер з конкретним співвіднесенням їх до звуків. Використовуються картки з літерами для кожної дитини, що бере участь у грі. Педагог називає елементи літер, наприклад: коло і паличка із заокругленням, два овали і довга паличка всередині, три палички із закругленням тощо. Учні знаходять необхідні елементи певної літери і складають з них літеру, вимовляють відповідний звук.

8. Вправи типу «Будь уважний». Метою цих вправ є закріплення написання заголовних літер. Учитель читає вірш, а учні по ходу читання записують заголовні букви, про які йдеться у вірші.

9. Жартівливі логопедичні ігри. Мета – навчити обирати слова за змістом, виділяти перші звуки у словах. Педагог читає вірш, учні знаходять помилку у вірші і виправляють її. Наприклад: Закричав мисливець: «...Ой, двері (*звірі*) женуться за мною!...» Або «...Погляньте, діти, раки (*рядки*) вирости на грядці...».

За даними спостережень і тестування з'ясувалося, що ігровий стиль дозволив отримати кінцевий результат у суттєво короткій термін навчання (в середньому, скорочення навчання навичок вимови дорівнювало 34,7%).

Слід відзначити високу ефективність ігрової методики. Діти добре засвоювали необхідні навички щодо вдосконалення звукової вимови. З іншого боку,

методика, що демонструвалася педагогом-логопедом, була доступною батькам у процесі роботи з дітьми в сімейному оточенні. Цей факт також підкреслює певний зв'язок між часом та ефективністю роботи. Характерною рисою виявлених взаємозв'язків є те, що коефіцієнти кореляції між часом та кількістю виправлених звуків у класах, де застосовувалася гра, за своїми значеннями були істотно нижчими, ніж аналогічні показники, одержані в класах, де такі методики не впроваджувалися, хоча ці групи дітей не були «важкими» для логопедичної роботи.

Підсумовуючи, доходимо висновку, що у процесі профілактики та стабілізації дитячих патологій вимови значну роль відіграють логопедичні ігри. З огляду на необхідність підготовки батьків молодших школярів до самостійної роботи в зазначеному напрямі, перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у розробці заходів з батьками щодо профілактики логопедичних патологій у дітей.

Література:

1. Власова Т.А. О детях с отклонениями / Т.А.Власова, М.С.Певзнер. — М.: Просвещение, 1973. — 175 с.
2. Горбушина Л.А. Выразительное чтение: [учебное пособие для учащихся пед. училищ] / Л.А. Горбушина, А.П. Николаичева. — М.: Просвещение, 1978. — 176 с.
3. Доника В.Ф. Логопедическая работа при обучении грамоте / В.Ф.Доника // Начальная школа. — 1990. - № 7. — С. 34-41.
4. Залмаева Р.Я. Я сам себе логопед: [пособие для родителей] / Р.Я. Залмаева.— СПб.: Петербург-XXI век, 1995.— 92 с.
5. Селиверстов В.И. Речевые игры с детьми / В.И.Селиверстов. — М.: ВЛАДОС, 1994 — 344 с.

ИВАН ФИЛИПЧАК ПРО СТАН ШКІЛЬНИЦТВА НА ЛЕМКІВЩИНІ **УДК 376/6/09(438) “ХХ”** **Савчин Г.**

У статті розкрито передумови виникнення народних шкіл на Лемківщині, з'ясовано сутність навчально-виховного процесу, розкрито шкільні проблеми, які доводилося долати вчителям та учням упродовж XVI - XIX ст., а також взято до уваги основні шкільні документи та навчання українських дітей у духовних семінаріях.

Ключові слова: школа, освіта, навчальні предмети, навчально-виховний процес, Лемківщина.

ИВАН ФИЛИПЧАК О СОСТОЯНИИ ШКОЛЬНИЧЕСТВА НА ЛЕМКИВЩИНЕ

Галина Савчин

В статье раскрыты предпосылки возникновения народных школ на Лемкивщине, выяснена сущность учебно-воспитательного процесса, раскрыты школьные проблемы, которые приходилось преодолевать учителям и ученикам на протяжении XVI — XIX веков, а также приняты во внимание основные школьные документы и учеба в духовных семинариях украинских детей.